

3. Obyvatelstvo

V Kraji Vysočina bylo k rozhodnému okamžiku sečteno celkem 497 661 obvykle bydlících obyvatel, z nichž bylo 247 368 mužů (49,7 %) a 250 293 žen (50,3 %). Kraj Vysočina je třetím nejméně lidnatým krajem v republice, podíl kraje na obyvatelstvu ČR činí 4,7 %. Z pohledu územní struktury žije nejvíce obyvatel ve správním obvodu ORP Jihlava – téměř 99 tisíc, jako další v pořadí následuje správní obvod Třebíč (bezmála 72 tisíc). Nejméně lidnatým správním obvodem ORP je Pacov s méně než deseti tisíci obyvateli. Na úrovni okresů žilo nejvíce obyvatel na Žďársku (téměř 115 tisíc), nejméně na Pelhřimovsku (přes 70 tisíc).

3.1 Věková struktura

K 26. 3. 2021 bylo v Kraji Vysočina sečteno 106 439 osob ve věku 65 a více let, což představuje více než 21 % populace, děti do 14 let bylo sečteno 79 198, tj. 15,9 %. Podíl dětí do 14 let tak v kraji o 0,2 procentního bodu zaostává za republikovým průměrem, naopak nadprůměrný je podíl osob v poproduktivním věku, tj. 65 a více let. Obyvatelé v produktivním věku (15–64 let) se na populaci kraje podíleli 62,7 %. Index stáří, který udává počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let, dosahuje v Kraji Vysočina hodnoty 134,4 a výrazně převyšuje index stáří v celé ČR (+7,4 procentního bodu).

Tab. 3.1.1 Obyvatelstvo podle věku a okresů

Kraj, okresy	Obyvatelstvo celkem	v tom ve věku (%)								
		0–4	5–14	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75 a více
Kraj Vysočina	497 661	5,3	10,6	9,4	11,3	14,0	14,9	13,2	12,6	8,8
Havlíčkův Brod	92 907	5,4	10,6	9,1	11,0	14,0	14,7	13,3	13,1	8,8
Jihlava	111 324	5,4	11,1	9,3	11,6	14,7	14,8	12,7	12,2	8,3
Pelhřimov	70 785	5,1	10,0	9,4	10,7	13,7	15,0	13,4	13,1	9,6
Třebíč	107 997	5,0	10,3	9,4	11,3	13,8	14,9	13,5	12,8	8,9
Žďár nad Sázavou	114 648	5,7	10,8	9,7	11,5	13,6	14,9	13,1	11,9	8,9

Značné rozdíly ve věkové struktuře existují i v rámci kraje. Mezi správními obvody ORP má relativně nejmladší obyvatele správní obvod Velké Meziříčí (index stáří 105,9), naopak suverénně nejvyšší index stáří vykazuje správní obvod Pacov (184,7). Z meziokresního srovnání vycházejí jako „nejmladší“ okresy Jihlava (index stáří 124,4) a Žďár nad Sázavou (126,4), jako „nejstarší“ pak Pelhřimovsko (index stáří 150,7).

Tab. 3.1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Kraj, SO ORP	Obyvatelstvo celkem	z toho ženy (%)	Z celku podle věku (%)			Index stáří ¹⁾	Průměrný věk (roky)	
			0–14	15–64	65 a více		muži	ženy
Kraj Vysočina	497 661	50,3	15,9	62,7	21,4	134,4	42,0	44,7
Bystřice nad Pernštejnem	18 866	50,0	15,2	62,0	22,7	149,1	42,6	45,6
Havlíčkův Brod	52 056	50,2	16,6	62,1	21,3	128,3	41,6	44,5
Humpolec	17 740	50,0	16,0	62,1	21,9	137,1	42,1	44,9
Chotěboř	20 949	50,3	15,5	61,4	23,1	148,9	43,0	45,3
Jihlava	98 782	50,3	16,5	63,3	20,2	122,0	41,3	43,9
Moravské Budějovice	22 291	50,2	15,1	62,9	22,0	145,4	42,4	45,4
Náměšť nad Oslavou	13 791	47,4	14,8	63,9	21,3	143,5	41,8	45,4
Nové Město na Moravě	18 550	50,3	16,4	61,7	21,9	133,9	42,3	44,4
Pacov	9 083	50,1	13,6	61,3	25,1	184,7	44,0	48,0
Pelhřimov	43 962	50,4	15,0	62,4	22,5	150,1	42,7	45,6
Světlá nad Sázavou	19 902	52,1	14,9	62,7	22,4	149,8	43,2	45,1
Telč	12 542	50,0	15,6	61,8	22,6	145,0	42,4	45,8
Třebíč	71 915	50,7	15,5	62,8	21,7	140,0	42,3	45,1
Velké Meziříčí	35 934	50,1	17,5	64,0	18,5	105,9	40,0	43,0
Žďár nad Sázavou	41 298	50,4	16,1	62,6	21,3	132,5	41,9	44,8

¹⁾ počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let

Zajímavé je také srovnání věkové struktury podle velikostních skupin obcí. Nejvyšší index stáří měla ke dni sčítání města s 20 000–49 999 obyvateli (150,3), naopak nejnižší byl u obcí s 200–499 obyvateli (119,7), když jen nepatrně vyšší byl u obcí s 500–999 a 1 000–1 999 obyvateli.

Ženy tvoří více než polovinu populace kraje (50,3 %). Přesto je zastoupení žen na obyvatelstvu na Vysočině nejnižší mezi kraji (spolu s Plzeňským krajem), když na opačném konci žebříčku stojí Hlavní město Praha s podílem žen 51,3 %. Zde se opět nabízí souvislost s venkovským osídlením Kraje Vysočina. Podíly žen jsou nejnižší v menších obcích, v obcích a městech Vysočiny s méně než dvěma tisíci obyvateli ženy tvořily méně než 50 % populace. Naproti tomu v obcích a městech nad uvedenou velikostní hranicí ženy představovaly více než polovinu populace.

Dalším ukazatelem věkové struktury je průměrný věk populace, který v kraji dosáhl u mužů 42,0 roku a u žen 44,7 roku. U obou pohlaví tak převýšil hodnotu za celou ČR (u mužů o 0,8 roku, u žen o 0,6 roku). Ve vnitrokrajském srovnání se nejnižším průměrným věkem vyznačoval správní obvod ORP Velké Meziříčí (40,0 roku u mužů, 43,0 u žen), naopak nejvyšším správní obvod Pacov (44,0 roku u mužů, 48,0 u žen).

Tab. 3.1.3 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a okresů

Kraj, okresy	Muži	v tom podle věku (%)			Ženy	v tom podle věku (%)		
		0–14	15–64	65 a více		0–14	15–64	65 a více
Kraj Vysočina	247 368	16,4	65,2	18,4	250 293	15,5	60,3	24,3
Havlíčkův Brod	45 841	16,5	64,2	19,3	47 066	15,5	60,0	24,5
Jihlava	55 402	16,8	65,7	17,5	55 922	16,1	60,6	23,3
Pelhřimov	35 219	15,6	65,0	19,4	35 566	14,6	59,5	26,0
Třebíč	53 829	15,7	65,6	18,7	54 168	14,9	60,4	24,7
Žďár nad Sázavou	57 077	17,0	65,1	17,9	57 571	15,8	60,5	23,7

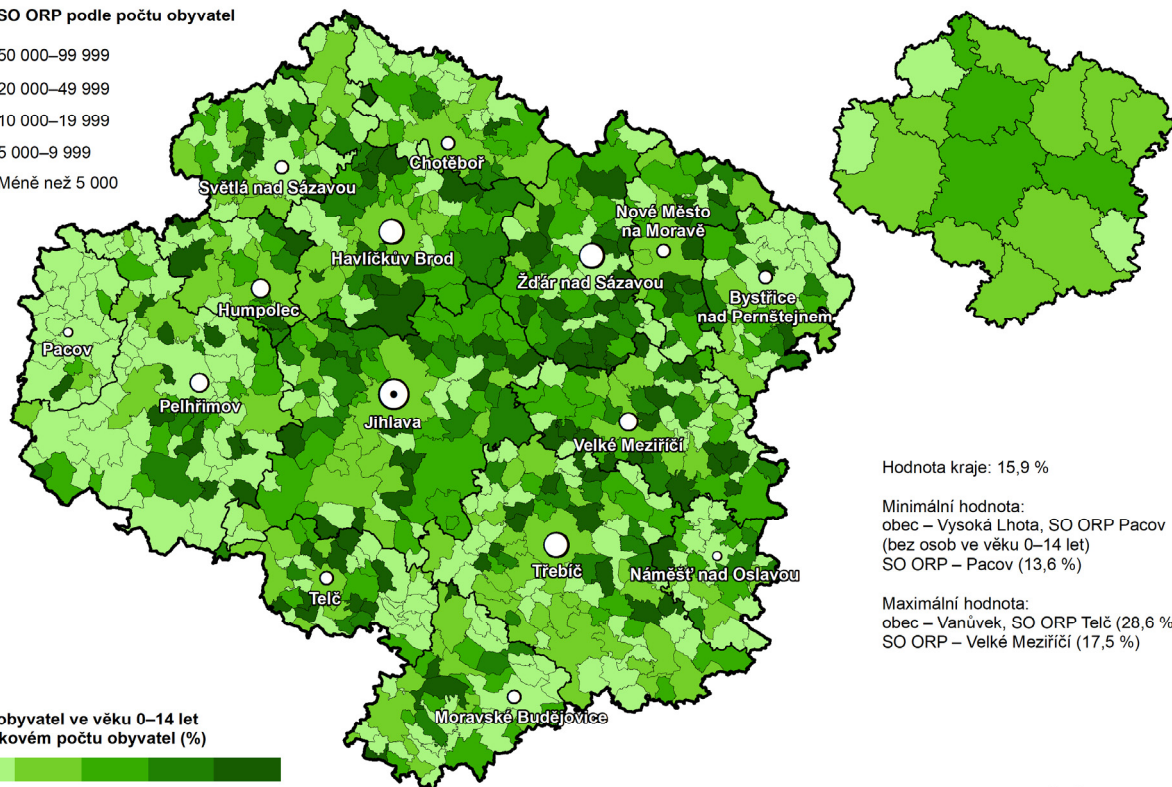
Děti v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Sídlo SO ORP podle počtu obyvatel

- 50 000–99 999
- 20 000–49 999
- 10 000–19 999
- 5 000–9 999
- Méně než 5 000

Podíl obyvatel ve věku 0–14 let na celkovém počtu obyvatel (%)

15,0 16,5 18,0 19,5

Hodnota kraje: 15,9 %

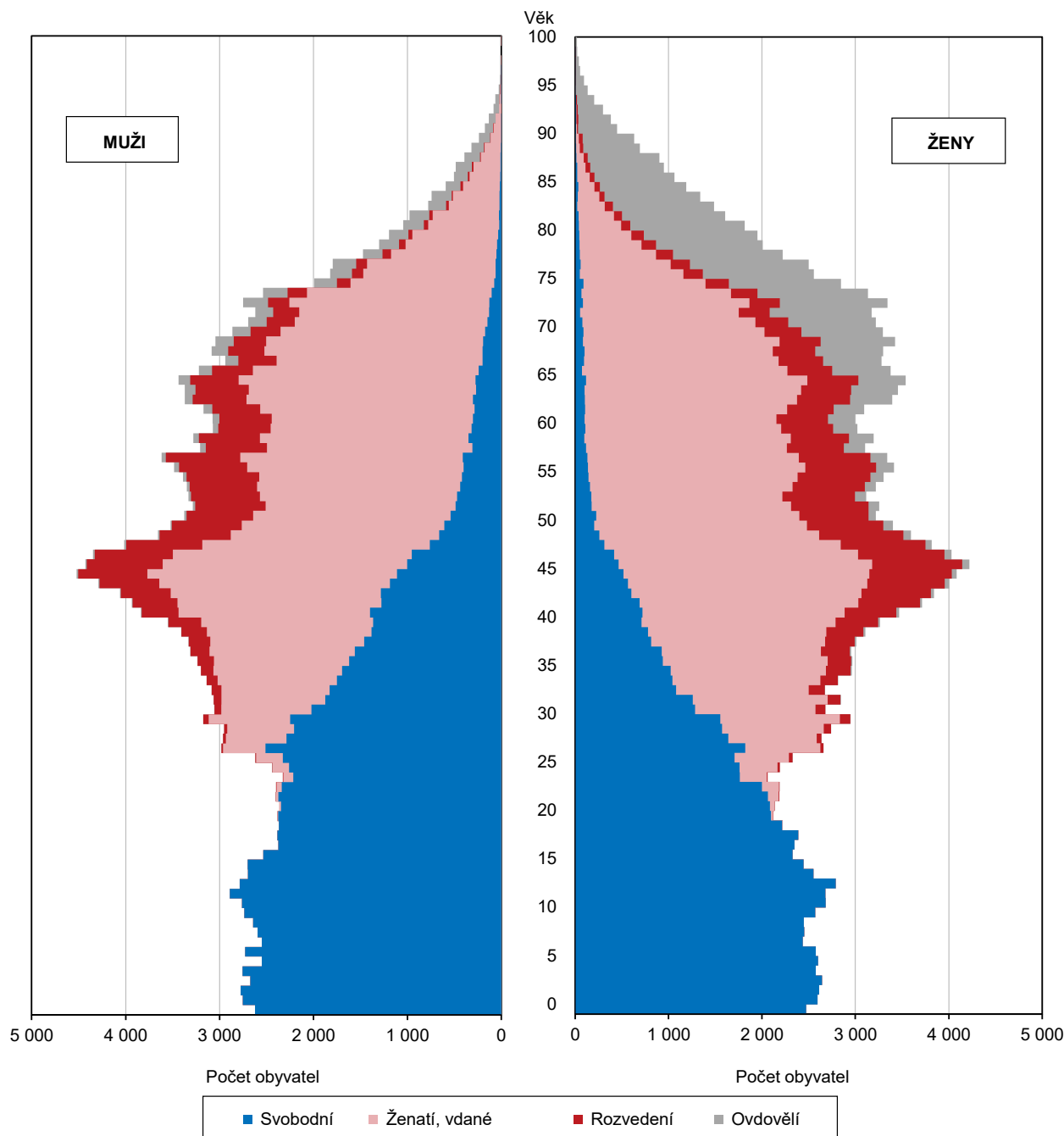
Minimální hodnota:
obec – Vysoká Lhota, SO ORP Pacov
(bez osob ve věku 0–14 let)
SO ORP – Pacov (13,6 %)

Maximální hodnota:
obec – Vanůvek, SO ORP Telč (28,6 %)
SO ORP – Velké Meziříčí (17,5 %)

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2021

Věková struktura mužů a žen se značně odlišuje, což lze považovat za obecně platný jev. V mužské populaci se na Vysočině podíl chlapců ve věku 0-14 let blíží podílu mužů v poproduktivním věku na krajské úrovni i ve všech okresech. Naproti tomu v ženské populaci v kraji celkem i ve všech okresech výrazně převládají ženy od 65 let výše nad dětskou složkou populace (nejvíce, o 11,4 procentního bodu, v pelhřimovském okrese). Podíl chlapců (0-14 let) na mužské populaci je o 0,9 procentního bodu vyšší než podíl dívek (0-14 let) na populaci žen. V mužské populaci je rovněž výrazně vyšší procento osob v produktivním věku (65,2 %, o 4,9 bodu více než u žen), naopak zastoupení nejstarší věkové složky je u mužů výrazně menší než u ženské populace.

Graf 3.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu v Kraji Vysočina

3.2 Rodinný stav

Výsledky sčítání z roku 2021 dokládají v Kraji Vysočina další posun věku vstupu do manželství, a to u mužů i žen. U mužů z věkové skupiny 25-29 let bylo 83,0 % svobodných a pouze 16,2 % ženatých a ještě ve věku 30-34 let výrazně převládali svobodní nad ženatými (62,6 % oproti 34,5 %). Podíl ženatých a svobodných mužů se prakticky vyrovnal až ve věkové skupině 35-39 let (46,8 % svobodných, 46,9 % ženatých). Podíl rozvedených mužů s věkem postupně stoupá až k maximu ve věkové skupině 50-59 let (21,4 %).

I výsledky posledního sčítání dokládají, že ženy vstupují do manželství o něco dříve než muži (klasický model rodiny: starší muž, mladší žena), přesto i u nich se projevuje posun sňatku do vyššího věku. Ve věkové skupině 20-24 let bylo v roce 2021 ještě 93,5 % svobodných a pouze 6,1 % vdaných žen. Také ve skupině 25-29 let měly svobodné ženy stále ještě převahu nad vdanými (67,7 % svobodných, 30,5 % vdaných). Teprve v následující věkové skupině 30-34 let poklesl podíl svobodných žen pod padesát procent (44,5 %) a podíl vdaných žen dosáhl jedné poloviny (50,2 %). O něco časnější vstup žen do manželství dokládá též fakt, že podíl rozvedených žen je v mladších věkových skupinách výrazně vyšší než u mužů (ve skupině 30-34 let bylo rozvedených 2,8 % mužů a 5,1 % žen, ve věku 35-39 let 6,1 % mužů a 10,3 % žen). Po padesátém roce věku se už podíly rozvedených mužů a žen vyrovnávají.

Tab. 3.2.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, rodinného stavu a věku

	Muži	z toho podle rodinného stavu (%)				Ženy	z toho podle rodinného stavu (%)			
		svobodní	ženatí	rozvedení	ovdovělí		svobodné	vdané	rozvedené	ovdovělé
Celkem ve věku 15 let a více	206 844	35,0	51,2	10,7	3,0	211 619	23,5	49,6	12,5	14,3
v tom ve věku:										
15–19 let	12 372	100,0	-	-	-	11 736	99,9	0,1	-	-
20–24 let	11 896	98,1	1,8	0,1	-	10 717	93,5	6,1	0,3	0,0
25–29 let	14 011	83,0	16,2	0,7	0,0	12 593	67,7	30,5	1,8	0,0
30–34 let	15 579	62,6	34,5	2,8	0,0	14 004	44,5	50,2	5,1	0,1
35–39 let	16 549	46,8	46,9	6,1	0,1	15 041	29,8	59,3	10,3	0,5
40–49 let	40 754	27,1	57,0	15,6	0,3	38 118	13,8	64,3	20,6	1,3
50–59 let	33 933	13,1	64,3	21,4	1,1	32 621	4,7	67,6	23,0	4,7
60–69 let	31 880	8,1	72,8	15,2	3,8	32 938	3,0	66,0	15,5	15,6
70 let a více	29 870	3,9	73,7	7,2	15,1	43 851	2,2	37,2	8,0	52,6

Mezi muži a ženami mají na Vysočině stále nejvyšší podíl osoby žijící v manželství (51,2 resp. 49,6 % patnáctiletých a starších obyvatel). Podíl svobodných mužů mírně překračuje jednu třetinu (35,0 %, více než o dva procentní body méně než v celé ČR). U mužů je na Vysočině počínaje dvacátým rokem věku podstatně vyšší podíl svobodných než u žen ve všech věkových skupinách, naopak vdovců je výrazně méně. U žen je procento vdov pronikavě vyšší v nejvyšších věkových skupinách. Počet ovdovělých žen v populaci je, vzhledem k jejich vyšší naději dožití, zhruba pětkrát vyšší než počet ovdovělých mužů. Rovněž u rozvedených osob mají ženy absolutně i relativně převahu nad muži.

Příznivým zjištěním zůstává, že Kraj Vysočina má stále relativně nízký podíl rozvedených mužů (10,7 %) i žen (12,5 %) na patnáctileté a starší populaci. U mužů je podíl ve srovnání s celou Českou republikou nižší o 1,9 bodu, u žen o 2,8 bodu. V posledním sčítání se opět zjišťovalo i soužití osob v registrovaném partnerství – počet takto žijících osob však na Vysočině není významný.

3.3 Plodnost žen

Na plodnost žen má vliv řada faktorů. Výsledky posledních sčítání ukazují vedle obecného poklesu porodnosti ještě další trend, totiž odkládání založení rodiny (ať už formální či neformální) a porodu dítěte do vyššího věku. Vývoj porodnosti však také ukazuje, že mnohé takové „odložené“ děti se nakonec zřejmě nenarodí vůbec. Vhodným ukazatelem plodnosti žen je počet živě narozených dětí připadajících na 1 000 žen daného věku, tj. specifická plodnost.

V Kraji Vysočina připadlo na 1 000 žen ve věku 15 a více let celkem 1 739 živě narozených dětí (průměr ČR = 1 570). Údaj se týká více než 210 tisíc žen v kraji ve věku 15 a více let, z toho u 1,7 % žen nebyl počet narozených dětí zjištěn.

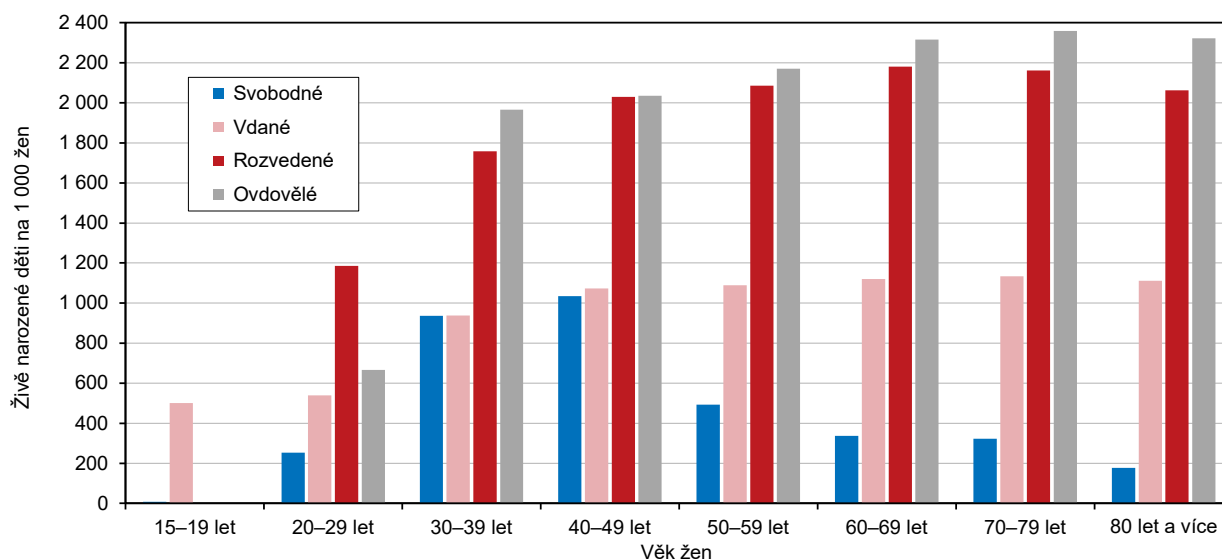
U žen v nejlodnějším věku je specifická plodnost velmi nízká, u věkové skupiny 25-29 let dosahuje pouze 654 dětí na 1 000 žen. U starších věkových skupin se plodnost postupně zvyšuje, ve věkové skupině 45-49 let dosahuje hodnoty 2 000, ve skupině 50-54 let ji překračuje (neboli na jednu ženu připadají více než dvě živě narozené děti). Nejvyšší průměrný počet narozených dětí (2 265 na 1 000 žen) je v nejstarší věkové skupině žen od 70 let výše.

Z hlediska rodinného stavu lze pozorovat nejvyšší průměrné počty narozených dětí u žen ovdovělých. Ovšem i zde se samozřejmě projevuje vliv vyšších věkových skupin žen (u žen pětadesátiletých a starších, které mají rozhodující podíl na této kategorii, připadá minimálně 2,3 tisíce narozených dětí na 1 000 žen). O něco nižší je tento ukazatel u vdaných žen a také zde se o něj zasloužily hlavně vyšší věkové skupiny. Ve věkové skupině 20-29 let (nejplodnější věk) byla specifická plodnost vdaných žen dokonce nižší než u žen rozvedených. Vůbec nejnižší byl tento ukazatel ve všech věkových skupinách u žen svobodných.

Tab. 3.3.1 Ženy podle počtu živě narozených dětí a věku

	Celkem	v tom s počtem živě narozených dětí (%)						Počet živě narozených dětí na 1 000 žen
		0	1	2	3	4	5 a více	
Ženy ve věku 15 let a více	211 619	20,1	13,5	45,2	16,6	3,4	1,2	1 739
v tom ve věku:								
15–19 let	11 736	99,2	0,7	0,1	0,0	-	-	9
20–24 let	10 717	87,9	9,4	2,3	0,3	0,1	0,0	152
25–29 let	12 593	55,9	26,7	14,5	2,2	0,4	0,3	654
30–34 let	14 004	27,3	27,3	36,9	6,9	1,1	0,5	1 291
35–39 let	15 041	14,1	19,5	49,5	13,7	2,2	0,9	1 739
40–44 let	18 334	9,3	15,7	54,1	16,2	3,3	1,4	1 938
45–49 let	19 784	7,5	14,3	56,2	17,1	3,4	1,5	2 000
50–59 let	32 621	5,4	12,7	58,0	18,7	3,8	1,4	2 080
60–69 let	32 938	4,2	9,3	55,6	24,9	4,7	1,3	2 210
70 let a více	43 851	4,1	10,0	52,0	26,1	5,9	1,9	2 265

Graf 3.2 Počet dětí na 1 000 žen podle rodinného stavu a věku žen v Kraji Vysočina

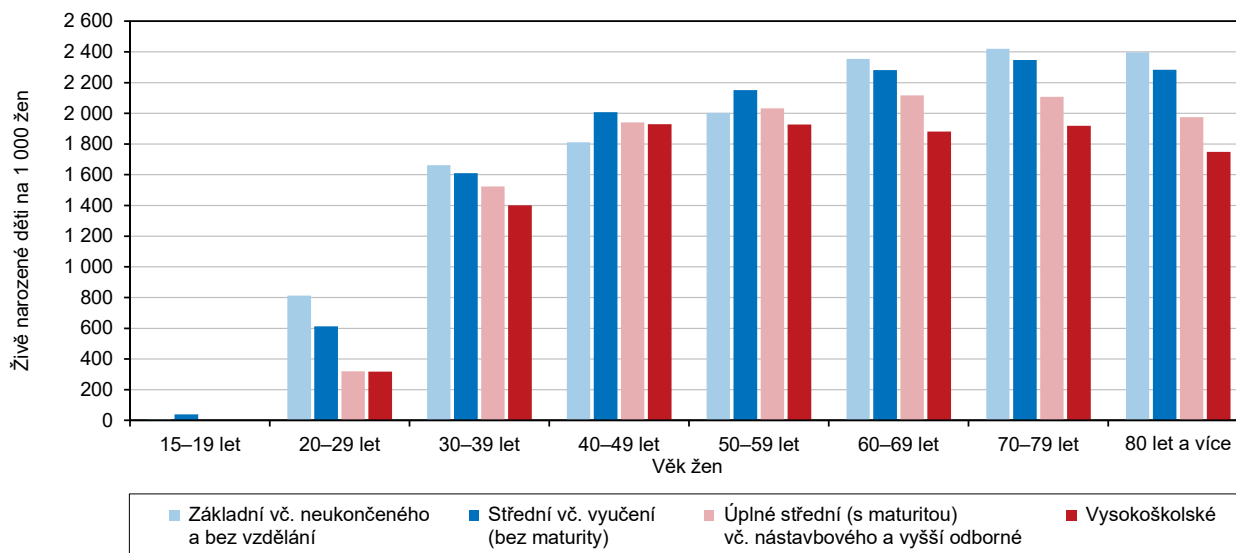
Plodnost žen ovlivňuje také jejich vzdělanostní úroveň. Obecně lze říci, že s vyšší dosaženého vzdělání poněkud klesá počet narozených dětí. Nejvyšší specifická plodnost byla zjištěna u patnáctiletých a starších žen se středním vzděláním včetně vyučení a dále u žen bez zjištěného vzdělání. Poměrně nízká hodnota u žen se základním vzděláním (1 546) byla poněkud zkreslena tím, že v jejich celkovém počtu byl zahrnut značný počet mladých a dosud svobodných a bezdětných děvčat s dosud neukončeným středním vzděláním. Nejnížší (nepočítáme-li necelou tisícovku žen bez vzdělání) průměrný počet narozených dětí byl zjištěn u žen s VŠ vzděláním, z nichž je asi jedna čtvrtina bezdětných.

Tab. 3.3.2 Ženy podle počtu živě narozených dětí a nejvyššího dosaženého vzdělání

	Ženy ve věku 15 let a více	v tom s počtem živě narozených dětí (%)						Počet živě narozených dětí na 1 000 žen
		0	1	2	3	4	5 a více	
Celkem¹⁾	211 619	20,1	13,5	45,2	16,6	3,4	1,2	1 739
z toho vzdělání:								
bez vzdělání základní vč. neukončeného	928	49,2	7,6	19,5	12,1	6,1	5,4	1 385
střední vč. vyučení (bez maturity)	31 797	38,2	7,3	28,1	18,5	5,5	2,4	1 546
úplné střední (s maturitou), vč. nástavbového a pomaturitního	64 344	9,4	12,4	50,8	21,7	4,4	1,2	2 037
vyšší odborné, konzervatoř	71 394	18,8	14,5	49,5	14,3	2,2	0,7	1 690
vysokoškolské	4 951	23,4	20,2	44,3	10,2	1,5	0,5	1 482
nezjištěno	30 722	26,0	18,6	43,0	10,4	1,6	0,5	1 448
	7 483	17,0	16,6	38,7	17,2	5,7	4,8	1 966

1) podíly vypočteny z hodnot včetně žen s nezjištěným vzděláním

Graf 3.3 Počet dětí na 1 000 žen podle nejvyššího dosaženého vzdělání a věku žen v Kraji Vysočina

3.4 Státní občanství

V Kraji Vysočina bylo sečteno celkem 10 370 osob s cizím státním občanstvím, což je v mezikrajském srovnání druhý nejnižší počet. To opět souvisí s venkovským charakterem kraje – chybí zde velká centra a města, kde občané cizích zemí obvykle nacházejí pracovní uplatnění a ubytování.

Z jednotlivých občanství bylo sečteno nejvíce Ukrajinců (3 893), Slováků (1 937) a Vietnamců (1 103), s odstupem následují občané Mongolska (551), Bulharska (310) a Rumunska (296). Bez mála čtyři pětiny cizinců pocházejí z evropských zemí (převážně ze zemí mimo EU), pětina cizinců pochází ze zemí Asie. Počet cizinců z ostatních oblastí je zanedbatelný.

Tab. 3.4.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a státního občanství^{*)}

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo	497 661	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
z toho podle státního občanství:						
Česká republika	486 797	49,5	50,5	16,0	62,2	21,8
cizí státní občanství	10 370	58,1	41,9	10,6	85,4	3,9
země EU mimo ČR	3 286	58,4	41,6	5,8	86,2	7,9
z toho:						
Bulharsko	310	65,8	34,2	3,2	94,8	1,9
Francie	29	69,0	31,0	3,4	86,2	10,3
Itálie	33	72,7	27,3	3,0	87,9	9,1
Maďarsko	268	61,6	38,4	14,9	83,6	1,5
Německo	85	72,9	27,1	2,4	61,2	36,5
Nizozemsko	43	74,4	25,6	7,0	72,1	20,9
Polsko	193	34,7	65,3	3,1	49,2	47,7
Rumunsko	296	75,7	24,3	6,1	93,2	0,7
Slovensko	1 937	54,0	46,0	5,6	90,0	4,4
ostatní evropské země	4 814	60,7	39,3	8,8	89,2	2,1
z toho:						
Bělorusko	123	39,8	60,2	12,2	84,6	3,3
Moldavsko	214	58,9	41,1	12,1	86,0	1,9
Rusko	184	38,0	62,0	7,1	85,9	7,1
Srbsko	229	68,6	31,4	3,5	95,6	0,9
Ukrajina	3 893	61,1	38,9	9,0	89,4	1,6
Velká Británie a Severní Irsko	71	87,3	12,7	2,8	83,1	14,1
země mimo Evropu	2 270	52,4	47,6	21,5	76,4	2,1
z toho:						
Arménie	161	50,3	49,7	14,3	79,5	6,2
Čína	61	62,3	37,7	8,2	86,9	4,9
Filipíny	29	48,3	51,7	-	100,0	-
Gruzie	60	83,3	16,7	1,7	96,7	1,7
Kazachstán	47	29,8	70,2	4,3	91,5	4,3
Mongolsko	551	45,0	55,0	17,8	82,0	0,2
Spojené státy americké	31	74,2	25,8	6,5	90,3	3,2
Vietnam	1 103	52,5	47,5	30,6	67,4	2,1
nezjištěno	493	57,0	43,0	17,2	77,5	5,3

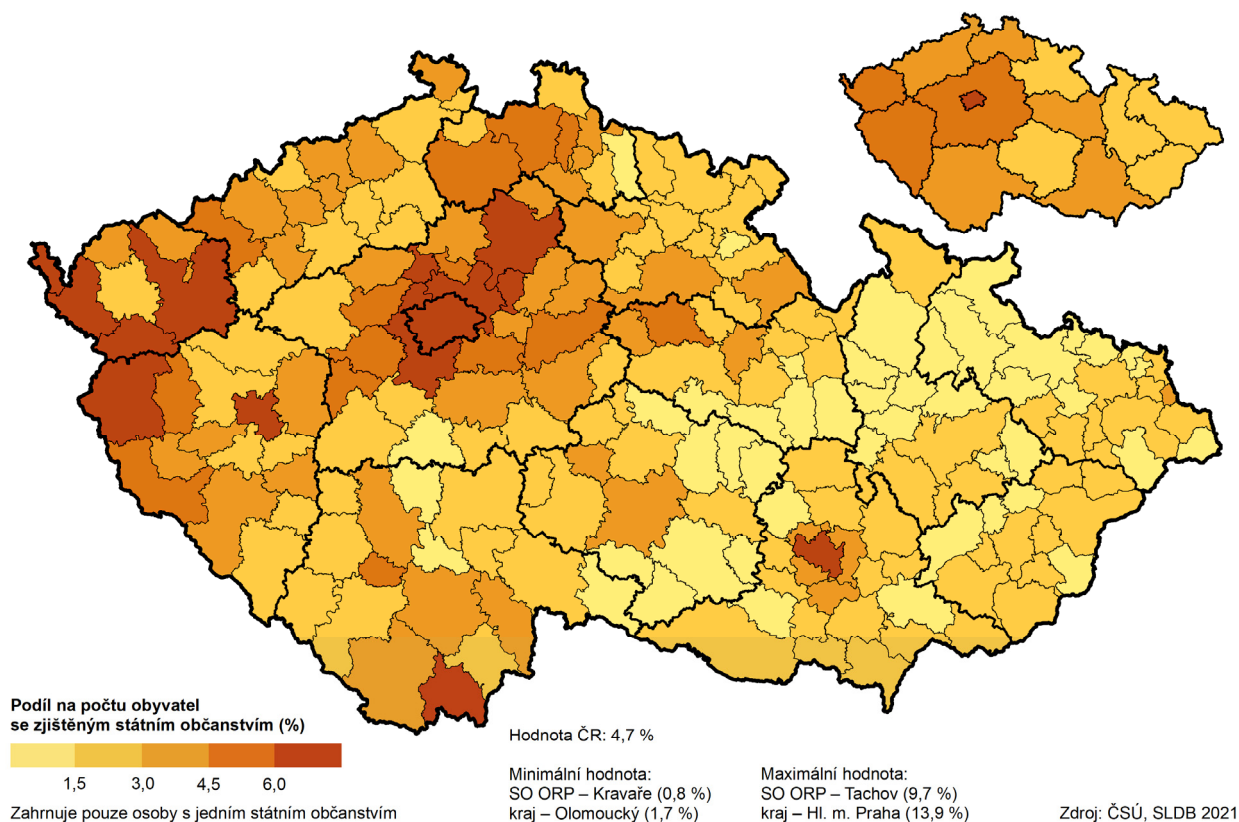
^{*)} Osoby s dvojným nebo vícenásobným státním občanstvím se zařazují do jednoho státního občanství podle pořadí Česká republika, jiný členský stát EU, jiná země v Evropě, jiná země mimo Evropu.

V celé ČR bylo sečteno více než 496 tisíc osob s cizím státním občanstvím, cizinci tak tvoří 4,7 % obyvatel. Kraj Vysočina má jedno z nejnižších zastoupení cizinců na počtu obyvatel v republice – 2,1 %, nižší podíl mají pouze Olomoucký kraj (1,7 %) a Zlínský a Moravskoslezský kraj (shodně 1,8 %). Naproti tomu v Praze se cizinci na celkovém počtu obyvatel podílejí téměř 14 %.

V žádném z okresů kraje neklesl podíl cizinců pod 1 % a výrazněji nepřekročil 3 %. Relativně nejvíce cizinců žije v okresech Jihlava a Pelhřimov (zhruba 3 %), naopak nejmenší zastoupení cizích státních občanů je v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou (1,2 a 1,3 %). V podobných relacích se pohybují podíly cizinců ve

správních obvodech obcí s rozšířenou působností. Z pohledu velikostní skupiny obce platí až na výjimky pravidlo – čím menší obec, tím nižší podíl cizinců. V nejmenších obcích do 499 obyvatel žije cizinců necelé jedno procento, zatímco v krajském městě Jihlavě tvoří 5 % obyvatel.

Obyvatelstvo s cizím státním občanstvím ve správních obvodech ORP a krajích

3.5 Národnost, mateřský jazyk

Národnostní složení obyvatelstva Kraje Vysočina se nedá označit za příliš pestré. Velká většina obyvatelstva se hlásí k české, respektive k moravské národnosti. V roce 2021 deklarovalo českou národnost přibližně 307 tisíc obyvatel kraje, tedy méně než dvě třetiny celkové populace. Je však nutné zdůraznit, že bezmála třetina obyvatelstva využila zákonem dané možnosti na otázku národnosti neodpovědět.

Národnost moravskou uvedlo na Vysočině při Sčítání 2021 necelých 33 tisíc osob. Nejvíce lidí se přihlásilo k moravské národnosti tradičně na Třebíčsku a Žďársku. To koresponduje s faktem, že trebičský okres leží výhradně a žďárský okres z větší části na moravské půdě. Navíc se východní, respektive jihovýchodní části obou okresů již svažují k Brnu, kde je moravské cítění tradičně silnější. Naopak nejmenší podíl obyvatel moravské národnosti je v čistě českých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov (0,5 %, resp. 0,4 %).

Zastoupení osob, které se přihlásily k moravské národnosti, je čtvrté nejvyšší v mezikrajském srovnání (po Jihomoravském, Zlínském a Olomouckém kraji). Příslušnost k moravské národnosti deklarují častěji muži – ti tvoří více než 53 % všech osob hlásících se k moravské národnosti.

Slovenská národnost byla uvedena do formulářů u více než 3 tisíc obyvatel kraje, k ukrajinské se přihlásily více než 2 tisíce osob. Počty obyvatel deklarujících jiné národnosti byly nevelké. Ve srovnání s ostatními regiony bylo na Vysočině sečteno nejméně osob, které se hlásily ke slovenské, polské a romské národnosti, druhý nejnižší byl počet osob německé národnosti. K romské národnosti (včetně kombinace s jinou národností) se v kraji v roce 2021 přihlásilo 507 osob.

Z početněji zastoupených národností na Vysočině se Ukrajinci vyznačovali podprůměrným zastoupením dětí do patnácti let a téměř úplnou absencí osob v poproduktivním věku, nadprůměrný byl podíl osob v produktivním věku i u obyvatel se slovenskou národností, u kterých byl však současně vysoký podíl osob pětadesátiletých a starších.

Tab. 3.5.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a národnosti

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo	497 661	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
z toho národnost ¹⁾ :						
Česká	307 458	48,4	51,6	14,6	61,8	23,6
Moravská	32 696	53,2	46,8	12,5	62,9	24,6
Slovenská	3 363	50,0	50,0	8,6	66,4	25,0
Ukrajinská	2 196	56,4	43,6	9,9	87,9	2,2
Romská	507	48,9	51,1	20,7	75,0	4,3
Ruská	300	40,0	60,0	14,7	76,3	9,0
Německá	274	59,5	40,5	13,1	58,0	28,8
Maďarská	253	58,5	41,5	9,9	68,4	21,7
Polská	224	36,6	63,4	7,1	47,3	45,5
Slezská	85	71,8	28,2	3,5	77,6	18,8
Čínská	51	64,7	35,3	7,8	90,2	2,0

¹⁾ Osoby, které uvedly dvě národnosti, jsou započteny v obou národnostech.

Struktura obyvatelstva podle mateřského jazyka do jisté míry koresponduje s národnostním složením. Přes 92 % obyvatel kraje deklarovalo mateřský jazyk český. Z toho lze usuzovat, že vedle osob s deklarovanou českou národností uvedli český mateřský jazyk i ti, kteří otázku národnosti nevyplnili, a také osoby, jež se přihlásily k moravské národnosti. Mateřský jazyk moravský uvedlo pouze tisíc obyvatel kraje (0,2 %).

Tab. 3.5.2 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a mateřského jazyka

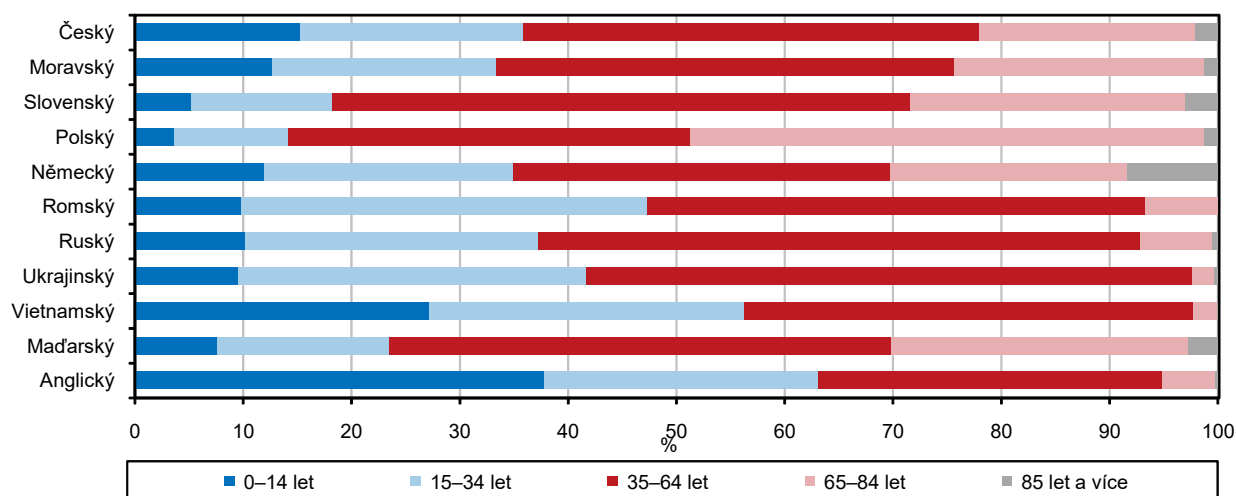
	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo	497 661	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
z toho mateřský jazyk ¹⁾ :						
Český	459 257	49,2	50,8	15,3	62,6	22,0
Slovenský	4 995	50,4	49,6	5,2	66,4	28,4
Ukrajinský	3 037	55,3	44,7	9,5	88,1	2,4
Ruský	1 194	48,6	51,4	10,1	82,7	7,2
Vietnamský	1 145	51,7	48,3	27,2	70,6	2,3
Moravský	1 000	58,0	42,0	12,7	63,0	24,3
Romský	745	45,4	54,6	9,8	83,5	6,7
Německý	612	55,7	44,3	11,9	57,8	30,2
Anglický	407	61,9	38,1	37,8	57,0	5,2
Polský	390	42,3	57,7	3,6	47,7	48,7
Maďarský	328	55,5	44,5	7,6	62,2	30,2
Čínský	53	60,4	39,6	7,5	90,6	1,9
Slezský	3	100,0	-	-	100,0	-

¹⁾ Osoby, které uvedly dva mateřské jazyky, jsou započteny v obou mateřských jazycích.

Ke slovenskému jazyku se přihlásilo pět tisíc obyvatel, tedy podstatně více, než kolik jich uvedlo slovenskou národnost. V podobné relaci k národnosti byl i počet obyvatel, kteří deklarovali mateřský jazyk ukrajinský (3 tisíce osob).

Struktura mateřského jazyka podle pohlaví zhruba odpovídá poměru počtu mužů a žen příslušných národností. Tak muži tvoří přes 55 % všech osob, které deklarovaly ukrajinský mateřský jazyk. Ženy převažují v první řadě u obyvatel s českým mateřským jazykem, ale také u osob s uvedeným romským mateřským jazykem.

Graf 3.4 Obyvatelstvo podle vybraného mateřského jazyka a věku v Kraji Vysočina^{*)}

^{*)} zahrnuje osoby s jedním nebo dvěma mateřskými jazyky

3.6 Vztah k náboženské víře

V Kraji Vysočina bylo v roce 2021 sečteno přibližně 153 tisíc věřících obyvatel, tj. 30,7 % obvykle bydlícího obyvatelstva. Bez náboženské víry bylo asi 190 tisíc osob (38,0 %) a vůbec na tuto otázku neodpovědělo zhruba 156 tisíc obyvatel (31,3 % populace kraje).

Struktura obyvatelstva podle náboženské víry byla značně ovlivněna vysokou mírou non-response; zákon umožňoval ponechat otázku bez odpovědi. Z těch, kteří na otázku odpověděli, více než polovina (56 %) deklarovala, že jsou bez náboženské víry. Věřící hlásící se k některé konkrétní církvi či náboženské společnosti představovali v roce 2021 celkovým počtem asi 104 tisíc pouze cca 30 % obyvatel kraje se zodpovězenou otázkou na náboženskou víru. Nezanedbatelná část obyvatel kraje – téměř 50 tisíc (14,4 % z těch, kteří na otázku odpověděli) označila sama sebe jako věřící, ale nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti.

Tab. 3.6.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a náboženské víry

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo	497 661	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
z toho podle náboženské víry:						
bez náboženské víry	189 326	52,6	47,4	17,4	67,2	15,4
věřící - hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru	103 776	44,8	55,2	11,7	53,9	34,4
z toho:						
Církev československá husitská	620	44,5	55,5	6,3	37,9	55,8
Církev římskokatolická	67 695	44,4	55,6	12,6	51,7	35,7
Českobratrská církev evangelická	2 867	45,3	54,7	11,4	52,2	36,4
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	532	42,7	57,3	7,0	70,3	22,7
Pravoslavná církev v českých zemích	906	56,5	43,5	11,0	83,1	5,8
věřící - nehlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru	49 016	45,9	54,1	9,1	67,9	23,0
neuvedeno	155 543	50,7	49,3	19,1	61,4	19,5

Kraj Vysočina má druhý nejvyšší podíl věřících obyvatel mezi regiony po Zlínském kraji; v souladu s tím je na Vysočině také druhý nejnižší podíl osob bez vyznání. Nejvyšší počty věřících se přihlásily stejně jako v minulosti k Církvi římskokatolické – necelých 68 tisíc, tj. více než desetina obyvatelstva celkem a necelé dvě třetiny ze všech věřících. S odstupem následují další dvě nejpočetnější církve - Českobratrská církev evangelická (2,9 tisíce osob) a pravoslavná (0,9 tisíce osob). Obyvatelé Vysočiny se vedle tradičních církví přihlásili k téměř 60 typům různých církví či náboženské víry. V řadě případů se ovšem jednalo pouze o jednotlivce nebo malé počty osob. V rámci kraje zůstává nejvyšší stupeň religiozity na Žďársku, nejnižší podíl věřících má Havlíčkovobrodsko.

Obecně platí, že s růstem velikosti obcí se snižuje podíl věřících osob a naopak roste podíl osob bez náboženské víry. V nejmenších obcích do 199 obyvatel a s 200–499 obyvateli je tudíž nejvyšší podíl věřících (přes 37 %) a nejnižší podíl osob bez náboženské víry (30 %). U dalších velikostních skupin od 500 obyvatel výše začíná váha věřících klesat, nejnižší procento pak tvoří v Jihlavě (21,5 % oproti 48,6 % bez náboženské víry). Jen o něco větší je podíl věřících ve městech s 20 000–49 999 obyvateli (Havlíčkův Brod, Třebíč, Žďár nad Sázavou), kde dosahoval zhruba 25 %, zatímco 45 % obyvatel těchto měst uvedlo, že jsou bez vyznání.

Podíl obyvatel, u kterých se vztah k náboženské víře nepodařilo zjistit, byl ve všech kategoriích obcí podobný, pohyboval se kolem 30 %, když nejnižší byl v největších městech kraje.

Mezi věřícími hlásícími se k některé církvi jsou tradičně více zastoupeny ženy (55,2 % věřících) než muži (44,8 %). Vedle obecně vlažnějšího postoje mužů k náboženským otázkám se v tom promítá skutečnost, že ženy mají vzhledem k vyššímu věku dožití silnější zastoupení v nejstarších věkových skupinách, kde je podíl věřících nejvyšší. Více než třetina věřících, kteří se hlásí ke konkrétní církvi, se nachází ve věkové skupině 65 a více let. Naopak z osob bez náboženské víry je v nejstarší věkové skupině pouze něco přes 15 % obyvatel. Náboženství je tak u nás do značné míry generační záležitostí. Otázkou zůstává, jak se budou vyvíjet počty věřících osob, které se nehlásí k žádné církvi ani náboženské společnosti – z nich více než dvě třetiny tvoří osoby ve věku 15–64 let.

3.7 Místo bydliště v době narození

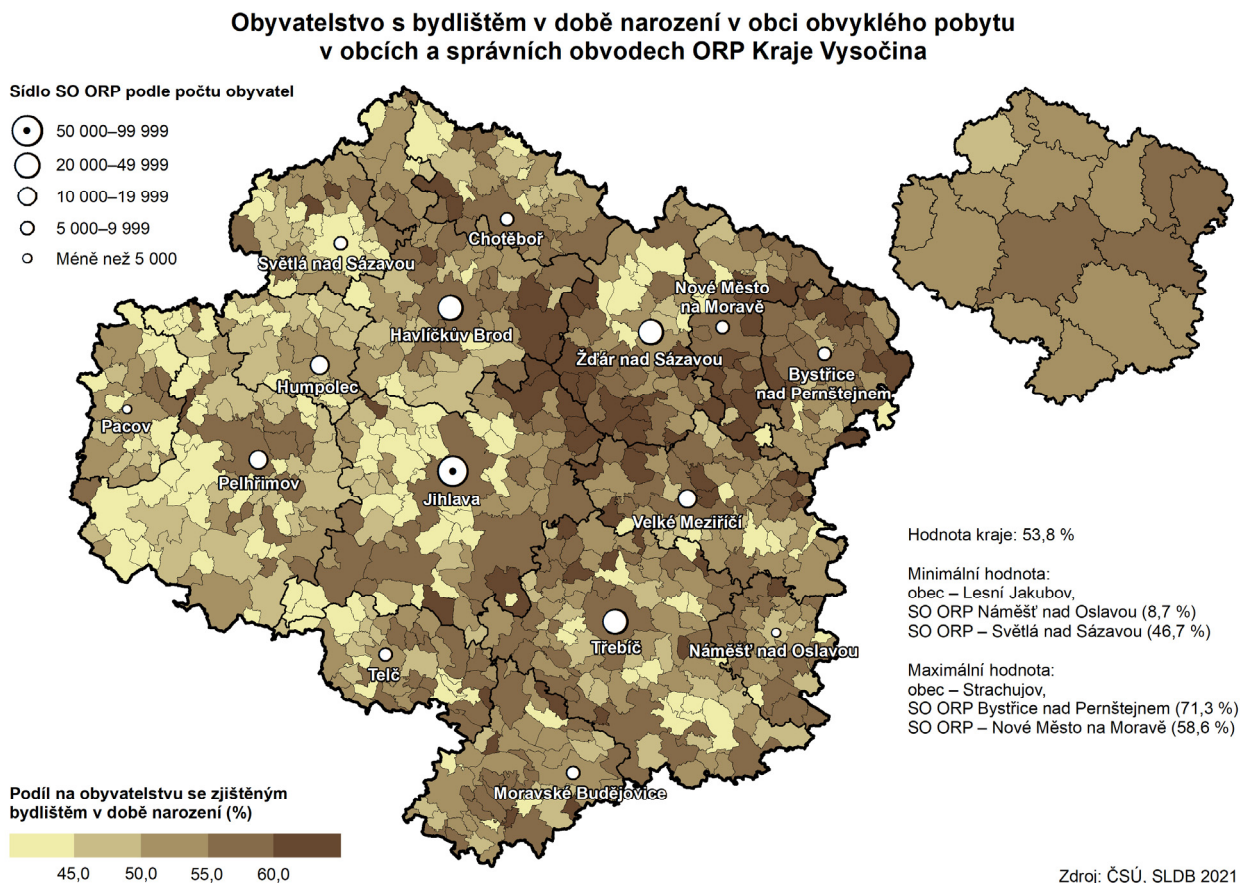
Zjišťování místa bydliště v době narození slouží ke sledování souhrnného pohybu obyvatelstva stěhováním od narození až do okamžiku sčítání. V obci současného obvyklého bydliště se narodilo 268 tisíc osob (54 % obyvatel kraje), z jiné obce okresu pocházelo téměř 108 tisíc obyvatel (22,0 %). Součtem obou těchto údajů zjistíme, že tři čtvrtiny obyvatel kraje v době Sčítání 2021 pocházelo z okresu současného bydliště.

Rodiště v jiném okrese Kraje Vysočina mělo asi 27 tisíc osob (5,4 %), v ostatních krajích ČR se narodilo 68 tisíc obyvatel (13,7 %) a v cizině 14,3 tisíce osob (2,9 % populace kraje). Z narozených v cizině pocházela více než třetina ze Slovenské republiky. Místo narození zůstalo nezjištěno pouze u 17 obyvatel kraje.

Tab. 3.7.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a místa bydliště v době narození

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo	497 661	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
v tom:						
narození v České republice	483 312	49,6	50,4	16,2	62,2	21,5
v tom:						
v obci obvyklého pobytu	267 527	53,7	46,3	24,4	59,8	15,8
v jiné obci okresu	107 735	43,4	56,6	6,3	67,3	26,4
v jiném okrese kraje	26 820	42,2	57,8	6,4	62,9	30,6
v jiném kraji	68 071	45,0	55,0	6,9	62,8	30,3
v ČR, místo nezjištěno	13 159	55,8	44,2	0,9	66,0	33,1
narození v zahraničí	14 332	54,0	46,0	5,1	78,0	16,9
z toho ve Slovenské republice	5 532	49,3	50,7	.	.	.
nezjištěno	17	47,1	52,9	35,3	58,8	5,9

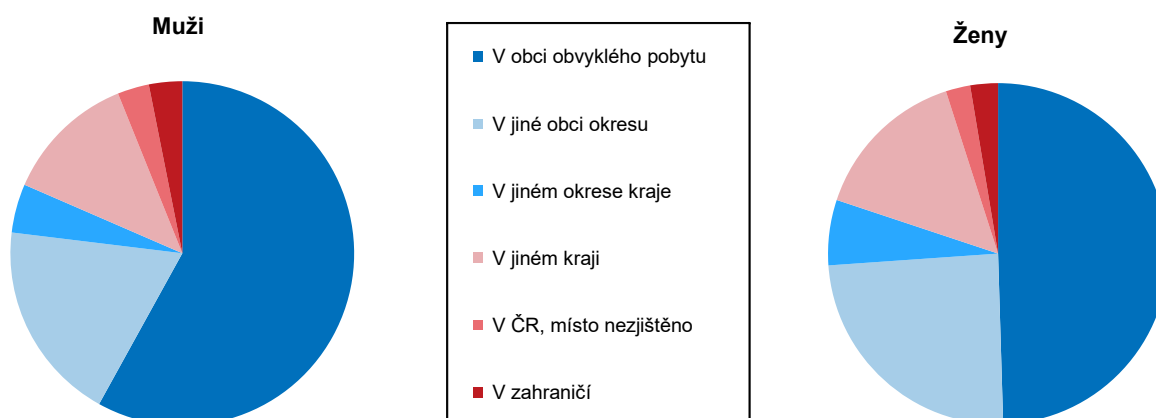
Podíl rodáků, tj. osob narozených v obci obvyklého bydliště, převyšuje na Vysočině téměř o 4 procentní body republikový průměr a je třetí nejvyšší mezi kraji, za Moravskoslezským a Zlínským krajem a těsně před Prahou. Více než 50 % obyvatel tvoří rodáci v sedmi krajích, kromě Prahy částečně nebo zcela moravských. Obdobně je tomu i na Vysočině, kde se na vysokém zastoupení rodáků podílejí převážně nebo čistě moravské okresy Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč, naopak v českých okresech Havlíčkův Brod a zejména Pelhřimov podíl rodáků jen mírně překročil hranici 50 %. Při srovnání obcí podle velikosti jsou na Vysočině nižší podíly rodáků v menších obcích a naopak vyšší (nad 55 %) ve městech s nejméně pěti tisíci obyvateli. Zejména krajské město je místem, které obyvatelé neradi opouštějí, zastoupení rodáků tam k rozhodnému okamžiku sčítání přesáhlo 57 %.

Vazba mužů na místo narození převyšuje vazbu žen, u nichž ještě stále přetrvává tradice, že častěji následují manžela či partnera. Z narozených v obci bydliště je téměř 54 % mužů a přes 46 % žen. Z narozených v jiné obci okresu je naopak téměř 57 % žen a zhruba 43 % mužů. Ženy mají vyšší podíl též mezi rodáky z ostatních okresů kraje a z jiných krajů České republiky. U osob narozených v zahraničí převažují muži (54,0 %), což odpovídá jejich vyššímu podílu u obyvatel přistěhovalých z ciziny.

Vezmeme-li v úvahu věkové složení obyvatel, zjistíme, že u rodáků z obce obvyklého bydliště je téměř čtvrtina dětí do 14 let a jen necelých 16 % osob starších 65 let. U rodáků z jiné obce okresu, z jiného okresu kraje a z jiných krajů již osoby starší 65 let výrazně převažují nad dětmi do 14 let.

Graf 3.5 Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a pohlaví v Kraji Vysočina (ze zjištěných hodnot)

3.8 Vzdělanostní struktura

Struktura obyvatel podle vzdělání potvrzuje trend postupného zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Nejpočetnější skupinou (přes 153 tisíc) jsou podle výsledků sčítání v kraji osoby se středním vzděláním bez maturity vč. vyučení. Kraj Vysočina má v rámci ČR nejvyšší podíl těchto osob na populaci ve věku 15 a více let. To opět souvisí s venkovským charakterem osídlení – nejvyšší podíly osob s tímto stupněm vzdělání jsou v malých obcích.

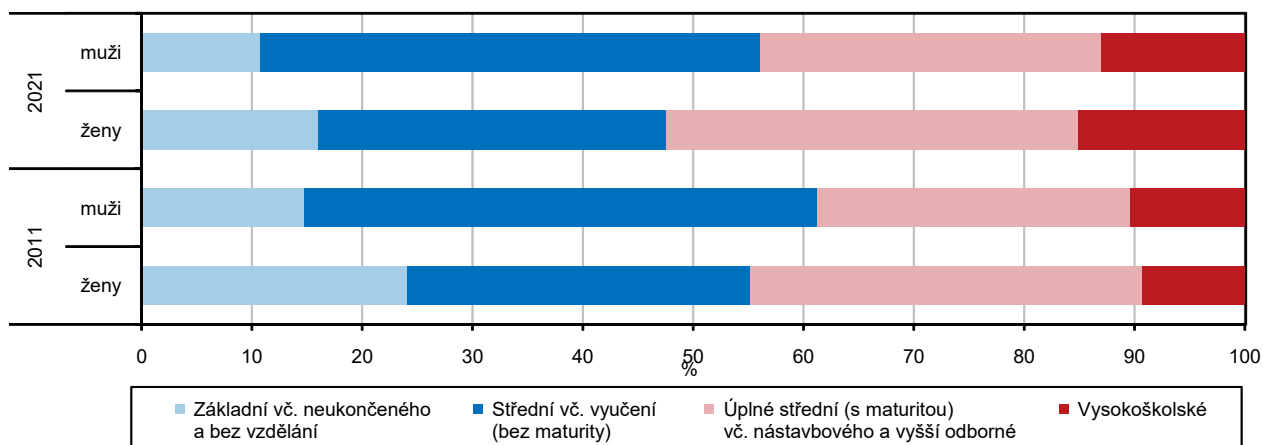
Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním, které představují téměř třetinu obyvatel starších 15 let (zhruba 130 tisíc), což odpovídá i republikovému podílu. Dále následují vysokoškoláci, kterých se sečetlo více než 56 tisíc, a osoby se základním vzděláním (přes 50 tisíc). V Kraji Vysočina se nepodařilo zjistit údaje o vzdělání u 4,2 % obyvatel (podíl nezjištěných v celé ČR byl 5,8 %).

Mezi muži a ženami existují značné rozdíly ve vzdělanostní struktuře. Ženy ve Sčítání 2021 na Vysočině převažovaly u téměř všech stupňů vzdělání, zvláště to platilo pro obyvatele s vyšším odborným vzděláním (71,5 %) a se základním vzděláním, ale většinu měly i mezi obyvateli s úplným středním vzděláním a s vysokoškolským vzděláním. Muži si tak udrželi už pouze tradiční převahu mezi vyučenými a absolventy středních odborných škol bez maturity (necelé tři pětiny těchto osob).

Nároky na vzdělání i jeho dostupnost se odrážejí ve velice různorodé úrovni vzdělání u jednotlivých věkových skupin populace. Pomineme-li nejmladší věkové skupiny, které ještě neukončily vzdělávací proces, pak obecně platí, že se stoupajícím věkem roste podíl osob se základním vzděláním a klesá váha obyvatel s úplným středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním. Ve věkové skupině 25 až 29 let tak osoby s vysokoškolským vzděláním tvoří na Vysočině více než pětinu a obyvatelé s úplným středoškolským vzděláním (s maturitou) zhruba třetinu obyvatel. Naproti tomu u nejvyšších věkových skupin nad 70 let tvoří vysokoškoláci jen asi 7 % populace a podíl osob se základním vzděláním se blíží k jedné pětině. Poněkud jinak je tomu u osob se středním vzděláním bez maturity včetně vyučení, které jsou nejvýrazněji zastoupeny mezi obyvatelstvem ve věku 60 až 74 let a v dalších věkových skupinách jejich podíl opět klesá.

Tab. 3.8.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání

	Celkem	z toho ženy (%)	Z celku podle věku (%)						
			15–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70 a více
Obyvatelstvo ve věku 15 let a více	418 463	50,6	5,8	11,8	14,6	18,8	15,9	15,5	17,6
v tom podle nejvyššího dosaženého vzdělání:									
bez vzdělání základní vč. neukončeného	2 045	45,4	20,0	9,3	14,1	18,0	13,5	12,1	13,0
střední vč. vyučení (bez maturity)	51 793	61,4	39,2	6,7	5,2	5,0	5,0	11,9	27,0
úplné střední (s maturitou), vč. nástavbového a pomaturitního	153 400	41,9	1,1	7,8	10,6	20,4	19,0	20,3	20,8
vyšší odborné, konzervatoř	6 922	71,5	0,0	19,8	38,6	29,1	5,2	3,2	4,1
vysokoškolské	56 276	54,6	-	16,1	27,4	19,9	15,2	12,2	9,3
bakalářské	13 307	66,3	-	37,4	36,3	17,9	6,1	1,7	0,6
magisterské	41 534	51,4	-	9,7	24,7	20,2	18,1	15,5	11,8
doktorské	1 435	37,4	-	1,5	23,5	27,2	14,8	15,1	17,8
nezjištěno	17 990	41,6	1,4	12,2	17,2	21,0	17,3	13,8	17,0

Graf 3.6 Obyvatelstvo ve věku 15 let a více podle nejvyššího dosaženého vzdělání a pohlaví v Kraji Vysočina (ze zjištěných hodnot)

Můžeme pozorovat velmi výraznou závislost vzdělanostní úrovně obyvatelstva na velikostní skupině obcí. S velikostí obce celkově klesá podíl obyvatel se základním a středním vzděláním bez maturity, naopak se zvyšuje zastoupení obyvatel s úplným středním a vyšším vzděláním i absolventů vysokých škol. Výjimkou jsou v tomto směru čtyři největší města kraje, v nichž je úroveň vzdělanosti obyvatel mírně nižší než ve městech s 10 000 až 19 999 obyvateli. Nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním a středním vzděláním bez maturity je tak v nejmenších obcích do 199 obyvatel, u větších velikostních skupin obcí pak rovnoměrně klesá až na minimum u měst s 10 000 až 19 999 obyvateli. Zhruba opačný je trend u obyvatel s úplným středním a vyšším vzděláním a s vysokoškolským vzděláním.

Převahu osob se základním vzděláním a vyučených v nejmenších obcích a naopak vyšší podíl středoškoláků a vysokoškoláků ve větších obcích a městech lze zřejmě přičíst především dvěma vlivům – jednak věkové struktuře, kdy v menších obcích je vyšší zastoupení starších obyvatel (u nichž převládají osoby se základním vzděláním, případně vyučení), a jednak faktu, že zejména vysokoškoláci nacházejí snáze uplatnění ve větších obcích či městech.

Tab. 3.8.2 Obyvatelstvo podle nejvyššího dosaženého vzdělání a velikostních skupin obcí

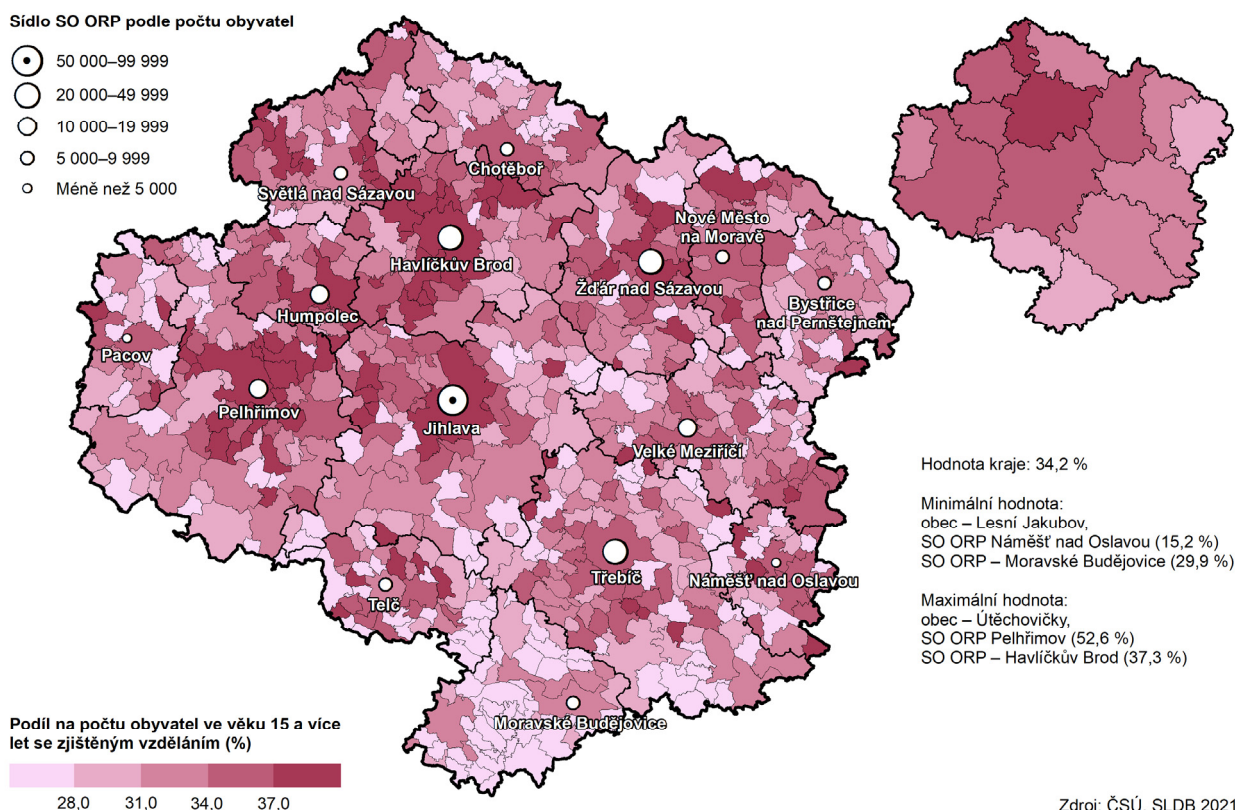
	Obyvatelstvo ve věku 15 let a více	v tom podle nejvyššího dosaženého vzdělání (%)						
		bez vzdělání	základní vč. neukonče- ného	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou), vč. nástavbového a pomaturitního	vyšší odborné, konzervatoř	vysoko- školské	nezjištěno
xxx kraj	418 463	0,5	12,4	36,7	31,1	1,7	13,4	4,3
v tom obce s počtem obyvatel:								
do 199	34 168	0,4	13,5	42,0	27,9	1,5	10,4	4,2
200–499	52 185	0,5	12,9	41,2	28,8	1,6	11,3	3,6
500–999	57 430	0,5	13,2	40,1	29,3	1,7	11,5	3,8
1 000–1 999	41 355	0,6	12,7	39,4	30,0	1,5	11,9	3,9
2 000–4 999	41 594	0,5	12,9	38,0	30,4	1,6	11,8	4,8
5 000–9 999	51 461	0,5	12,6	36,7	30,5	1,8	13,5	4,3
10 000–19 999	31 998	0,4	10,8	33,1	33,9	1,7	15,4	4,7
20 000–49 999	65 795	0,4	11,2	30,4	34,7	1,8	17,4	4,1
50 000–99 999	42 477	0,6	11,6	30,4	33,5	1,5	16,7	5,7
100 000 a více	-	-	-	-	-	-	-	-

Mezi vzdělanostní strukturou jednotlivých okresů Kraje Vysočina neexistují podstatné rozdíly. Podíl patnáctiletých a starších obyvatel se základním vzděláním se pohybuje mezi 11,9 % (okres Pelhřimov) a 13,2 % (okres Třebíč), meziokresní rozdíly u obyvatel se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučení) jsou jen o něco větší (1,8 procentního bodu), jejich podíl v okresech kraje s jednou výjimkou přesahuje 36 %. Populace s úplným středním vzděláním s maturitou je nejvýrazněji zastoupena v okrese Havlíčkův Brod (32,2 %) a nejméně na Třebíčsku (29,9 %). Zastoupení osob s vysokoškolským vzděláním bylo nejvyšší v okrese Žďár nad Sázavou (14,3 %), nejnižší v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov (12,6 % a 12,5 %), což je možno dát do souvislosti s věkovou strukturou okresů.

Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou včetně nástavbového, pomaturitního a vyššího odborného studia v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Sídlo SO ORP podle počtu obyvatel

- 50 000–99 999
- 20 000–49 999
- 10 000–19 999
- 5 000–9 999
- Méně než 5 000

Větší rozdíly než mezi okresy existují mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností. Podíl osob se základním vzděláním se pohybuje mezi 10,5 % ve správním obvodu Humpolec a 14,6 % ve správním obvodu Moravské Budějovice, rozdíl tedy činí 4,1 procentního bodu. Výrazně nadprůměrné je zastoupení osob se základním vzděláním také v obvodech Bystřice nad Pernštejnem či Světlá nad Sázavou. O něco větší rozdíly pozorujeme u podílu obyvatelstva se středním vzděláním, které je nejvíce zastoupeno ve správním obvodu Moravské Budějovice (41,0 %) a nejméně v obvodu Havlíčkův Brod (34,2 %). Velice výrazné rozpětí existuje v zastoupení obyvatel s úplným středním vzděláním, kde mezi minimálním údajem (27,3 % ve správním obvodu Moravské Budějovice) a maximem (33,5 % v obvodu Havlíčkův Brod) je rozdíl 7,2 procentního bodu.

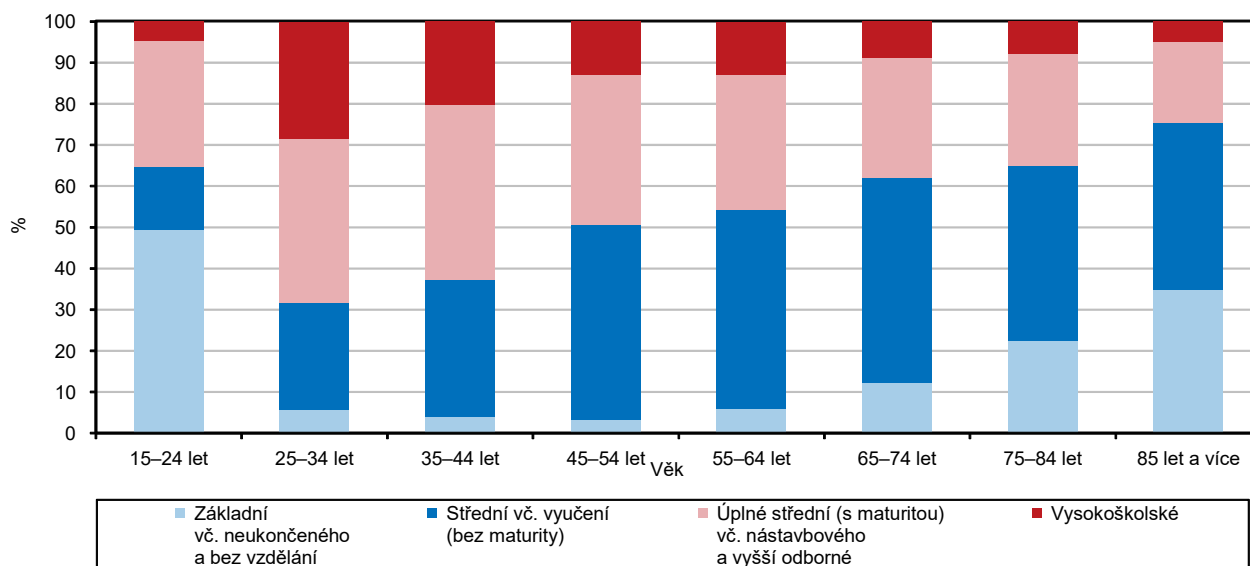
V absolutních hodnotách méně výrazné, relativně však podstatně hlubší rozdíly nacházíme v zastoupení osob s vysokoškolským vzděláním. Jejich nejvyšší podíly jsou ve dvou sousedních správních obvodech Žďár nad Sázavou (15,3 %) a Nové Město na Moravě (15,2 %). Hranice čtrnácti procent zastoupení vysokoškoláků mezi patnáctiletým a starším obyvatelstvem byla překonána ve čtyřech správních obvodech kraje, mezi ně patří obvody Jihlava a Třebíč, jejichž součástí jsou obě největší města kraje. Nejnižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním byl zjištěn ve správním obvodu Světlá nad Sázavou (10,4 %). Příčiny rozdílné úrovně vzdělání spočívají mimo jiné v odlišné věkové struktuře a ve velikostním složení obcí jednotlivých správních obvodů.

Vysokoškoláci představují 13,4 % obyvatel kraje starších 15 let, republikový průměr činí 17,6 %. Podíl vysokoškoláků v Kraji Vysočina je čtvrtý nejnižší ve srovnání s ostatními kraji, nižší zastoupení mají pouze Karlovarský, Ústecký a Liberecký kraj. V mezikrajském srovnání se podíl vysokoškolsky vzdělaných osob z počtu obyvatel starších 15 let pohybuje od 9,6 % v Karlovarském kraji do 33,7 % v Hlavním městě Praze.

Vysokoškolské vzdělání uvedlo na Vysočině ve sčítacím formuláři 32,1 tisíce mužů (15,5 % z mužů patnáctiletých a starších) a 30,7 tisíce žen (14,5 % z žen patnáctiletých a starších). Podíl osob s vysokoškolským vzděláním je tedy u obou pohlaví poměrně vyrovnaný, rozdíl činí pouze jeden procentní bod.

Dostupnost vysokoškolského vzdělání se odráží v postupném nárůstu počtu osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Tento trend je patrný z porovnání počtu absolventů vysokých škol podle věku. V roce 2021 jejich počet ve věkové skupině 20-29 let představoval 9 tisíc osob, zatímco ve věkové skupině 60-69 let byl jejich počet zhruba o čtvrtinu nižší (6,9 tisíce osob). Na vyšší četnosti vysokoškoláků ve věkové skupině 20-29 let se významně podílejí ženy, které v této věkové kategorii tvoří více než 60 % všech osob s vysokoškolským vzděláním. Početní převaha vysokoškolsky vzdělaných žen nad muži byla zjištěna u věkových skupin od 20 do 49 let. Naopak ve věkové skupině 60-69 let činil na Vysočině podíl žen s VŠ vzděláním kolem 40 % z vysokoškolsky vzdělaných osob, stejně tomu bylo u osob sedmdesátiletých a starších.

Graf 3.7 Obyvatelstvo ve věku 15 let a více podle nejvyššího dosaženého vzdělání a věku v Kraji Vysočina (ze zjištěných hodnot)

3.9 Způsob bydlení

Veliká většina osob s obvyklým místem pobytu na území Kraje Vysočina bydlí v bytech (96,2 %, absolutně přes 478,4 tisíce osob), v zařízeních bylo sečteno 9 102 osob a mimo byty a zařízení deset tisíc osob. Mezi osobami bydlícími v bytech i zařízeních je v kraji relativně vyšší podíl žen, naproti tomu mezi osobami sečtenými mimo byty a zařízení výrazně převažují muži. Z hlediska věkové struktury je patrné vysoké zastoupení obyvatel v poproduktivním věku mezi osobami bydlícími v zařízeních (vliv domovů pro seniory) a nápadné je i vysoce nadprůměrné zastoupení obyvatel ve věku 15–64 let mezi osobami sečtenými mimo domy a zařízení.

Tab. 3.9.1 Obyvatelstvo podle způsobu bydlení

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Bydlící osoby celkem	497 583	49,7	50,3	15,9	62,7	21,4
v tom:						
v bytech	478 472	49,5	50,5	16,2	62,7	21,1
v zařízeních	9 102	47,4	52,6	6,3	52,0	41,8
mimo byty a zařízení	10 009	62,2	37,8	11,1	74,1	14,8
Osoby bez domova	78	84,6	15,4	1,3	79,5	19,2